

הלכות תפלה קיזיקה

שבח¹⁰⁰ ואין לה ענין בשומע תפלה¹⁰¹ ואם הוא שרוי בתענית¹⁰² וצריך לומר עננו בשומע תפלה¹⁰³ יאמר ותן מל ומטר קודם עננו שהשאלה המורה מעננו שאם לא אמרה כלל מחזירין אותו משא"כ בעננו¹⁰⁴ לכך ראוי להקדימה ואם נזכר אחר התימת שומע תפלה קודם שהתחיל רצה¹⁰⁵ ואמר ותן מל ומטר ואח"כ מתחיל רצה ונחשב כאלו שואלו בשומע תפלה. ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל רצה אם לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים¹⁰⁶ ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה¹⁰⁷ ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו¹⁰⁸ אע"פ שלא עקר רגליו דינו כעקר וה"ה אם רגיל לומר תחנונים וסיים תחנוניו ואמר אחריהם¹⁰⁹ יהיו לרצון וגו' שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחנונים ונשלמה תפלתו כמו שיתבאר בס"ה חכ"ב ע"א:

קיה התימת ברכת השיבה וכו' ב' סעיפים:

א השיבה שופטינו חותם בה מלך אורב צדקה ומשפט¹¹⁰ משא"כ בשאר ברכות שאין מלכות כהתימתן אלא כמשפט בלבד משום שנאמר¹¹¹ מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומראש השנה עד יום כפור חותם המלך המשפט¹¹² ופירושו¹¹³ הוא מלך המשפט וכן הוא לשון המקרא לפעמים כמו הארון הברית¹¹⁴ ודומיו ואם אמר מלך אורב צדקה ומשפט יחבאר בס"ה תקפ"ב:

ב בכרכת המינים¹¹⁵ צריך לכלול גם הודים שנאמר¹¹⁶ ושבר פושעים וחמאים יחדו ועוזבו ה' ויכלו עוזבו ה' אלו המינים¹¹⁷ שאינם מאמינים בדת משה שהיתה מן השמים ופושעים אלו הודים כי פושעים אלו המורדים כמו שכתוב¹¹⁸ מלך מואב פשע ביה.

ובכרכת הצדיקים צריך לכלול גם גרי צדק משום שנאמר¹¹⁹ מפני שיבה תקום וגו' וכתוב אחריו וכי יגור אתך גר וגו' הרי גרים סמוכים לצדיקים¹²⁰ לכך כוללם בכרכת אחת:

קי"מ דין הרוצה להוסיף בכרכות וכו' ו' סעיפים:

א אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעות מעין הברכה מוסיף¹²¹ כיצד היה לו הולה

סימן קיח

- א** ברכות יב, ב. מור ושריע.
ב משלי כג, ד.
ג מחזור ויטרי הובא בסור בשם אחינו ה"ר יחיאל. לבוש.
ד ברכות יב, ב. מור ושריע. וראה לקמן רס"ו תקפג.
ה רש"י ברכות שם ד"ה המלך.
ו והשע"ב ד.
ז ס"ב.
ח תגליה יז, ב. מור. לבוש. וראה אודותה לעיל ס' פפ ס"א.
ט ישעיה א, כח.
י רש"י מגילה שם ד"ה כלו.
יא מלכים ב, ג, ז.
יב יונת לז, ב. ראה רש"י מגילה שם. וראה לקמן ס' תרכא ס"ג.
יג ויקרא יט, לב – לז.
יד תגליה שם יז, ב. מור. לבוש.

סימן קיט

א ע"ז ח, א. מור ושריע ס"א. אבל לא ב' ראשונות וגו'

סא ראה בסעיף הקודם ושל"ג.

סב ראה תוס' ברכות כג, א ד"ה מפני. תר"י ברכות שם (יט, ב ד"ה אטר). מור וכו' ס' קד. מ"א ס' קז

ס' ק.

סג אבדרהם. רמ"א ס"ה. מ"א ס"ק ו.

סד כמבואר בסור ושריע ס' תקסה. וראה לקמן ס' קט

סה ס"ה. ס' תע ס"ז.

סו כמבואר בסור ושריע שם ס"ב. וראה להלן ס' קט

שם (לענין ש"ץ).

סז שריע ס"ה.

סח רמב"ם פ"י מנה"ל תפלה ה"ט, ורא"ש ברכות פ"ד ס' ד,

ושם בשם בה"ג וראב"ד, הובאו בסור. שריע שם.

וראה רשב"א ורא"ה ברכות כג, א. וראה גם לקמן ס' תקפג ס"ב.

סח ראה ברכות כג, ת"ב. מור ושריע שם. וכעבר וכן

התפלה ראה לעיל ס' קט סוף ס"ז.

סט שריע ס"ה.

ע ראה לקמן ס' קכב ס"א ושל"ג.

עא ס' זה בשע"ר לא הגיע לדינו וראה במ"א שם ס'ק

ב. וראה לקמן ס' רצד ס"ה.

הלכות תפלה קט

שלו

מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים³ אבל בשומע תפלה י יכול לשאול כל צרכיו מפני שהוא כוללת כל הבקשות⁴ וכשהוא מוסיף מתחיל בברכה ואח"כ מוסיף אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה⁵ מפני שצריך לעשות עיקר ממטבע שתקנו חכמים ובקשתו תהיה מפילה.⁶

ויש מי שאומר⁷ שבשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף ומבקש רחמים בשביל כל ישראל צריך לומר בלשון רבים ולא בלשון יחיד שלא יהיה כהפסק בתפלה ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצעה שבששואל צרכי רבים באמצע הברכה נראה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים⁸ כמה דברים אמורים ביחוד אבל בצבור מותרים⁹ ולכן אמורים סליחות באמצע ברכת סלה לנו¹⁰ וכן באמצע ברכה אמצעית של יום הכפורים¹¹ ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולי בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שיאמר בלשון יחיד ולא בלשון רבים שלא ידמה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים ובשומע תפלה יכול לשאול בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים שברכת שומע תפלה כוללת כל הצרכים ולכן נתקנה ומכל מקום בשמוסיף לצורך יחיד לא יאריך¹² אפילו הוא מעין הברכה או בשומע תפלה אבל לאחר התפלה קודם שעקר רגליו רשאי להאריך אפילו בסדר יום הכפורים¹³ ומה שנהגין לומר סליחות בסלה לנו ומרבים בתחנונים באמצע ברכה זהו מפני שהם צרכי רבים¹⁴ וכן אפילו לצורך יחיד¹⁵ מותר לומר סליחות ותחנונים הרבה באמצע ברכה אם רבים צרכים לתורתו שהו בצורך רבים.

ומוב ליהודי בכל זה¹⁶ אע"פ שיש חולקים על דבריו ומתירין כל זה¹⁷ (ודבריהם נראים עיקר¹⁸):

ב טוב להתוודות בשומע תפלה בלשון יחיד מלבד הווידוי שבלשון רבים שאחר התפלה ולשאל אח"כ מוננותיו אפילו הוא עשיר¹⁹:

ג המבקש רחמים על חבירו²⁰ בפניו א"צ להזכיר שמו שנאמר²¹ אל נא רפא נא לה ולא הזכיר שם מרים אבל שלא בפניו²² צריך להזכיר שמו:

יד גמ' ע"ז שם ה, א. ר"ף פ' אין עומדין (כב, ב). רמב"ם פ"י מהל' תפלה ה"ב. רא"ש ברכות פ"ד ס"ד ד (ראה מור סי' תקפח). מ"א ס"ד.
טז תוס' ע"ז, ב ד"ה אם. מרדכי שם.
טז יקושי מהר"י סי' פו. מ"א ס"ק ד.
יז שו"ע סי' תקסו ס"ד (שלא לומר לכל סליחות באמצע שמו"ע). וראה מור סי' תרכ. ועי' דברי הגה"מ סו, ג.
יח רא"ש ברכות פ"ה סי' כא, וסור (סי' סח). לפי' הבי' כאן ד"ה והרא"ש לא הזכיר דבר מכל אלו החולקים.
יט עיי' בטי' סח מ"א ריש הסי' ושנו"י ס"ב שאף האר"י מסכים להרא"ש בזה שנתקן ע"ד האמת. ועי' דברי הגמ' שם.
כ זוהר בלק קצה, ב (וראה וזה בשלה סב, ב), וכוונת האר"י שער' הבונות כונת העמודה דרש ו ד"ה אב תרומן. מ"א ס"ק א.
כא ברכות לד, א. מ"א ס"ק א. וראה פ"ח ס"א.
כב במדק"ב, ג.
כג מנהגי מהר"י ריש הל' שמחות. מ"א שם.

אחרונה כדלעיל סי' קב. וראה לעיל סי' סה ס"א"ב. ולקמן סי' קכב ס"א.
ב וראה ס' הגמגמין – ח"ב ע"ג, 12. על ענין יכוין לבקש. ג שם.
ג רמב"ם פ"י מהל' תפלה ה"ג דא"ש ברכת פ"ה סי' כא. ב"י (ד"ה דא, וא"ך). שו"ע פ"א. וראה לעיל סי' קז סי' סא וס"ה. לקמן פ"ה סי' רצד ס"ה. סי' תע ס"ו.
ה הרב רבינו יונה פ' אין עומדין (כב, ב ד"ה אע"פ). סור ושור"ע שם.
ו ב"י (ד"ה ועד). ה"א שם. וראה מור סי' תקפח. ז ט"ז ס"ק א. וראה ב"י שם.
ח הרב רבינו יונה פ"ה דברכות (כב, ב ד"ה אע"פ). הובא בשו"ע מ"א וצ"י ס"ק ב.
ט ראה לעיל סי' נב מ"א וש"נ.
י ב"י (מוק' ד"ה דא). ט"ז שם. מ"א ס"ק ב.
יא ראה מור ושור"ע סי' תקפח ס"ד.
יב ראה מור סי' תרכ.
יג שו"ע ס"ב. ט"ז ס"ק ב. מרדכי ברכות רמז קג.

שלה

הלכות תפלה קיט"קב

ד' אע"פ שג' ראשונות חשובות כאחת¹³ וכן ג' אחרונות מ"מ י"ג אמצעיות אינן חשובים כאחת¹⁴ לפיכך אם דילג ברכה אחת או שמטעה בה טעות שמחזירין אותו א"צ לחזור לברכת אתה הונן אלא לראש הברכה שמטעה בה או שדילג ומ"מ משם ואילך צריך לומר על הסדר¹⁵ שאם לא נזכר עד לאחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה שאם יאמר אותה ברכה לבדה במקום שנוכר נמצא שינה סדרן של ברכות ולא יצא ידי חובתו שסדר ברכות הוא מאנשי כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים¹⁶ וסמכו סדרן על המקראות¹⁷:

ה' לפיכך¹⁸ ש"ש ששכח לומר ענינו בתענית צבור בין גואל לרופא¹⁹ ולא נזכר עד לאחר שחתם ברכת רפאנו לא יחזור שאם היה חוזר היה צריך לומר ענינו ואח"כ רפאנו שלא לשנות סדרן של ברכות וזה אי אפשר שא"כ ברכת רפאנו היא ברכה לבטלה כיון שאין מחזירין אותו בשביל ענינו כמו שיתבאר בס"י תקס"ה²⁰ אבל אם לא חתם רפאנו²¹ יאמר ענינו ואח"כ רפאנו ולא אמרו שאין מחזירין אותו אלא כשאי אפשר לו לחקן טעותו אלא א"כ יחזור ויברך ברכות התפלה שנית אבל לומר ברכת ענינו לבדה מחזירין אותו שזה אינה נקרא חזרה כיון שאומרה במקומה בין גואל לרופא.

ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה יאמר ענינו בשומע תפלה כחיד²² וה"ה אם לא היו עשרה המתענים בבית הכנסת²³ ובאו אחר רפאנו ואומר בשומע תפלה²⁴ ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה²⁵ ואין זו חתימה בשתים²⁶ מפני שברכת שומע תפלה ויחתימה משמעה בין על תפלת תענית בין על שאר התפלה לפיכך אם חתם בשומע תפלה לבד יצא ואם שכח גם בשומע תפלה²⁷ אומרה ברכה בפני עצמה אחר כשלוס ואין זה שינוי מסדר הברכות כיון שכבר נסתיימו ברכות י"ח:

ז' אם טעה ואמר ענינו קודם ראה נא בענינו²⁸ צריך לחזור ולומר ענינו אחר ראה נא שאם לא יחזור נמצא שאמר ברכת ראה נא שלא במקומה שמקומה קודם ענינו וסדר הברכות מעכב:

קב שראוי לומר רצה בכל תפלה ובו ב' סעיפים:

א' אומרים רצה בכל התפלות¹ ולא כותין שנהגים² להתחיל במנהג ובערבית ואשי ישראל ותפלתם כו' שאין טעם למנהגם:

כד ברמלעל ס"י קוד ריש ס"ח ושי"ג.
 כה וד' אמי ברכות דד' גי' ר"ף ונב"פ פ"י מלה תפלה
 ה"ה תוס' ברכות שם ד"ה אמצעיות בשם רשב"ם.
 רא"ש ברכות פ"ה ס"י כ. מור ושילע ס"ב.
 נו ראה לעיל ס"י פט ס"א. ס"י קד מ"ד ושם שאם לא נזכר
 עד שנקר תליו חזר לראש. ס"י קד ס"ח"פ. ס"י קז
 ס"ג. לקמן ס"י קנו ס"א. קבא ס"ב.
 כז ראה לעיל ס"י פט ס"א. ס"י קיב ושי"ג.
 כח מנלה י"ב ואילך.
 כט תוס' שם ברכות לד' א' ד"ה אמצעיות. רא"ש ברכות
 פ"ה ס"י כ. מור ושילע ס"ד. מ"ז ס"ק ד'. מ"א ס"ק ו'.
 ל ראה מור ושילע ס"י תקסו ס"א.
 לא ס"י זה ושנו"ד לא דניע לדינו וראה במור ושילע שם
 ס"א (לענין חידו'). וראה לעיל ס"י קז ס"ה. וראה גם
 לקמן ס"י רצו ס"ו.
 לב בי"ח. ח"א שם (בשם רמ"ע מפאנו ס"י קיב ודברי
 המדות ברכות פ"ה אות סו). ס"ז שם.

סיומן קב
 א טור ושו"ע. וראה שו"ת רשב"א ח"א ס"י תשנ.
 רמב"ם בספר התפלה (בנוסח תפלת ר"ה).
 ב סו"ר רמ"ז עמ' מב. סו"ר רב עתים ס"י פ(במנהג). ר'
 שריא הובא במור. מור ס"י רלד. המנהג ס"י נט.
 האשכול עמ' 43.